

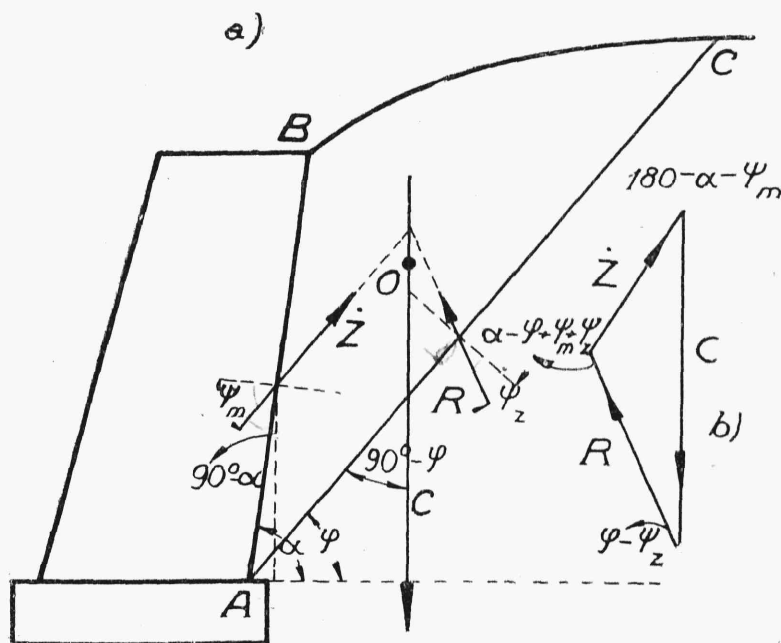
Założenia 1 i 2 zostały w znacznym stopniu potwierdzone przez doświadczenia, które wykazały, że powierzchnia odłamu AC istotnie mało się różni od płaszczyzny¹⁾. Nachylenie płaszczyzny odłamu względem pionu tłumaczy się tem, że jest ono bliskie do kierunku naprężeń ścinających (największych) w bryle ziemnej, która naprężeniom tym opierać się nie może.

Założenie 3 tłumaczy się w ten sposób, że skoro nie możemy określić, który z możliwych klinów odłamu wywiera parcie na mur, to musimy się liczyć w obliczeniu stateczności muru z tym klinem, który wywołuje parcie największe.

Sam Coulomb nie uwzględniał tarcia w płaszczyźnie AB (rys. 415), co nieraz robi się i obecnie w obliczeniach murów na korzyść bezpieczeństwa. Ten wypadek może być jednak rozpatrywany, jako wypadek szczególny obliczenia, uwzględniającego tarcie ziemi po murze.

2. Wyznaczenie parcia ziemi na powierzchnię płaską.

W myśl trzeciego założenia Coulomb'a (vid. paragraf poprzedni), ob-

Rys. 416.

liczenie parcia ziemi polegać będzie na wyznaczeniu sił Z , utrzymujących w równowadze poszczególne kliny ABC (rys. 416), uważane za kliny odłamu,

¹⁾ F. Kötter, op. cit.

i na wybraniu z pośród nich największej siły, t. j. $\max \dot{Z}$, równej poszukiwanemu parciu ziemi Z . Zagadnienie rozpatrujemy, jako płaskie.

Klin ABC znajduje się w chwili, poprzedzającej przesuwanie się jego po płaszczyźnie AC , pod działaniem sił następujących (rys. 416):

- 1° ciężaru własnego ziemi w nim zawartej C ,
- 2° reakcji muru $\dot{Z}$,
- 3° reakcji pozostałej nieruchomej części bryły ziemnej R .

Wskutek tarcia, działającego stycznie do powierzchni AB i AC linie działania $\dot{Z}$ i R są nachylone względem normali do tych płaszczyzn odpowiednio pod kątami ϕ_m i ϕ_s .

Kąt ϕ_s równa się np. dla suchego piasku $30^\circ - 35^\circ$, dla gliny suchej 40° , dla żwiru rzecznoego 30° , dla mokrej gliny 20° i t.d. Kąt ϕ_m stanowi zwykle około 70% kąta ϕ_s .

Litery α i φ oznaczają na rys. 416 odpowiednio kąty nachylenia płaszczyzn AB i AC względem poziomu.

Ponieważ klin ABC znajduje się w stanie równowagi, więc wektory sił $\dot{Z}$, C i R tworzą zamknięty trójkąt sił, przedstawiony na rys. 416b.

Poszczególne kąty tego trójkąta równe są:

$$\text{kąt } (R, C) = 180^\circ - 90^\circ + \varphi - 90^\circ - \phi_s = \varphi - \phi_s$$

$$\text{kąt } (\dot{Z}, C) = 90^\circ - \alpha + 90^\circ - \phi_m = 180^\circ - \alpha - \phi_m \quad (830)$$

$$\text{kąt } (\dot{Z}, R) = 180^\circ - (\varphi - \phi_s) - (180^\circ - \alpha - \phi_m) = \alpha - \varphi + \phi_s + \phi_m$$

Siłę $\dot{Z}$ wyznaczamy bezpośrednio z trójkąta sił $\dot{Z}$, C , R :

$$\dot{Z} = C \cdot \frac{\sin(\varphi - \phi_s)}{\sin(\alpha - \varphi + \phi_s + \phi_m)} \quad (831)$$

Równanie to dotyczy wszystkich płaszczyzn przechodzących przez krawędź A . Uważając w równaniu (831) kąt φ (kąt odłamu) za wielkość zmienną, możemy w formie ogólnej ustawić zależność następującą;

$$\dot{Z} = F(\varphi) \quad (832)$$

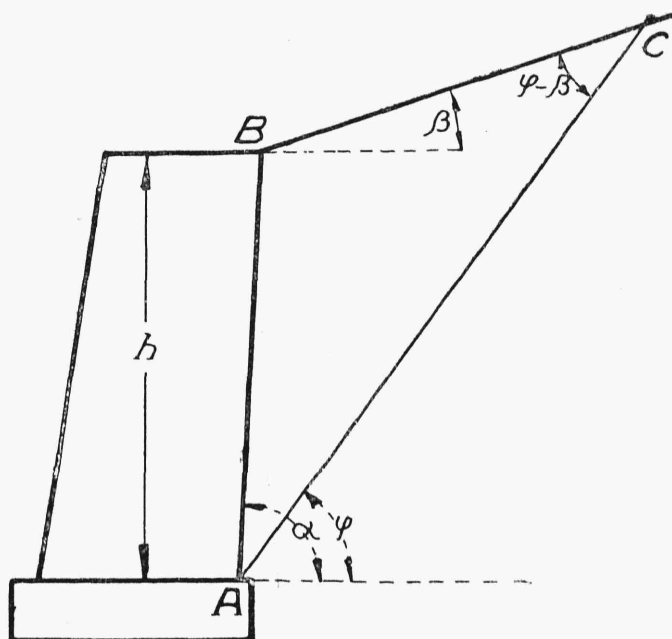
Ponieważ parcie ziemi Z równa się największej z sił $\dot{Z}$, możemy więc wyznaczyć tę siłę, zarówno jak i odpowiednie nachylenie płaszczyzny AC , t. j. płaszczyzny odłamu, z warunku maximum, czyli z równania następującego:

$$\frac{dF(\varphi)}{d\varphi} = 0 \quad (833)$$

Dla możliwości rozwiązania równania (833) musimy określić ciężar klina odłamu w zależności od kąta φ i w zależności od kształtu powierzchni naziomu.

W większości zagadnień praktycznych naziom jest albo płaski, albo składa się z paru przecinających się płaszczyzn.

Rozpatrujemy pierwszy z tych wypadków (rys. 417) i oznaczamy przez β kąt nachylenia naziomu względem płaszczyzny poziomej a przez h wysokość muru podporowego.

Rys. 417.

Ciężar klina odłamu równa się iloczynowi ciężaru jednostkowego ziemi γ przez pole trójkąta ABC i przez długość muru równą w danym wypadku l .

Dla pola trójkąta korzystamy ze wzoru:

$$\text{pole } ABC = \frac{l}{2} \cdot AB \cdot AC \cdot \sin(\alpha - \varphi)$$

Kąty trójkąta ABC równe są odpowiednio:

$$\text{ką} (AB, AC) = \alpha - \varphi$$

$$\text{ką} (BA, BC) = 180^\circ - \alpha + \beta$$

$$\text{ką} (CB, CA) = 180^\circ - (\alpha - \varphi) - (180 - \alpha + \beta) = \varphi - \beta$$

Otrzymujemy zależność:

$$\frac{AB}{AC} = \frac{\sin(\varphi - \beta)}{\sin(\alpha - \beta)}$$

Ponieważ zaś $AB = \frac{h}{\sin \alpha}$, dochodzimy więc do wzoru następującego:

$$C = \frac{\gamma}{2} \cdot \frac{h^2 \sin(\alpha - \beta) \cdot \sin(\alpha - \varphi)}{\sin^2 \alpha \cdot \sin(\varphi - \beta)} \quad (834)$$

W związku z otrzymanym wzorem dla C , nadajemy wzorowi (831) dla $\dot{Z}$ postać następującą:

$$\dot{Z} = \frac{\gamma}{2} \cdot \frac{h^2 \sin(\alpha - \beta) \cdot \sin(\alpha - \varphi)}{\sin^2 \alpha \cdot \sin(\varphi - \beta)} \cdot \frac{\sin(\varphi - \phi_s)}{\sin(\alpha - \varphi + \phi_m + \phi_s)} \quad (835)$$

Aby otrzymać stąd parcie ziemi Z , obliczamy pochodną $\frac{dF(\varphi)}{d\varphi}$, czyli pochodną $\frac{d\dot{Z}}{d\varphi}$ i ustawiamy równanie (833).

Wartość kąta φ , otrzymana z tego równania, będzie kątem nachylenia płaszczyzny odłamu, a wstawiona we wzór (835) da nam $\max \dot{Z}$ czyli Z .

Wykonamy powyższe obliczenie dla wypadku, gdy tylna powierzchnia muru jest pionowa i gdy w kierunku stycznym do niej nie ma tarcia.

Zakładamy więc w równaniu (835): $\alpha = 90^\circ$ i $\phi_m = 0$, poczem otrzymujemy:

$$\begin{aligned} \dot{Z} &= \frac{\gamma h^2}{2} \cdot \cos \beta \cdot \frac{\cos \varphi \cdot \sin(\varphi - \phi_s)}{\sin(\varphi - \beta) \cdot \cos(\varphi - \phi_s)} = \\ &= \frac{\gamma h^2}{2} \cdot \cos \beta \cdot \frac{\cos \varphi \cdot \operatorname{tg}(\varphi - \phi_s)}{\sin(\varphi - \beta)} \end{aligned} \quad (836)$$

W dalszym ciągu opuszczamy znaczek przy ϕ .

Iloczyn wszystkich wyrazów, nie zawierających φ , oznaczamy tu przez k , poczem wzór (836) przekształcamy, rozwijając funkcje trygonometryczne i zakładając $\operatorname{ctg} \varphi = x$.

W ten sposób wzór dla $\dot{Z}$ przybiera następującą postać:

$$\begin{aligned}\dot{Z} &= k \cdot \frac{\cos \varphi (\operatorname{tg} \varphi - \operatorname{tg} \phi)}{(\sin \varphi \cdot \cos \beta - \cos \varphi \cdot \sin \beta) (1 + \operatorname{tg} \varphi \cdot \operatorname{tg} \phi)} \\ &= \frac{k \operatorname{ctg} \varphi (\operatorname{tg} \varphi - \operatorname{tg} \phi)}{(\cos \beta - \operatorname{ctg} \varphi \cdot \sin \beta) (1 + \frac{1}{x} \operatorname{tg} \phi)} = \frac{k (x - x^2 \operatorname{tg} \phi)}{(\cos \beta - x \sin \beta) (x + \operatorname{tg} \phi)} = \\ &= k \cdot \frac{x - x^2 \operatorname{tg} \phi}{x \cos \beta - x^2 \sin \beta + \operatorname{tg} \phi \cdot \cos \beta - x \sin \beta \cdot \operatorname{tg} \phi} \quad (837)\end{aligned}$$

Ponieważ mianownik otrzymanego ułamka nie może być równy nieskończoności, więc możemy przyrównać do zera sam tylko licznik pochodnej $\frac{d\dot{Z}}{dx}$.

$\frac{d^2}{dx^2}$

Otrzymamy wówczas co następuje:

$$\begin{aligned}(1 - 2x \operatorname{tg} \phi) (x \cos \beta - x^2 \sin \beta + \operatorname{tg} \phi \cos \beta - x \operatorname{tg} \phi \sin \beta) - \\ - (x - x^2 \operatorname{tg} \phi) (\cos \beta - 2x \sin \beta - \operatorname{tg} \phi \sin \beta) = 0\end{aligned}$$

Rozwijamy nawias, robimy redukcję i dzielimy równanie przez $\operatorname{tg} \varphi \cos \beta$:

$$\begin{aligned}x^2 \cdot \left(\frac{\operatorname{tg} \beta}{\operatorname{tg} \phi} - 1 + \operatorname{tg} \phi \cdot \operatorname{tg} \beta \right) - 2x \operatorname{tg} \phi + 1 = 0 \\ \frac{\operatorname{tg} \beta}{\operatorname{tg} \phi} \cdot (1 + \operatorname{tg}^2 \phi) - 1 = \frac{\operatorname{tg} \beta}{\operatorname{tg} \phi} \cdot \frac{1}{\cos^2 \phi} - 1 = \frac{2 \operatorname{tg} \beta}{\sin 2\beta} - 1 \\ x^2 \cdot \left(1 - \frac{2 \operatorname{tg} \beta}{\sin 2\phi} \right) + 2x \operatorname{tg} \phi - 1 = 0 \\ x = \frac{-\operatorname{tg} \phi + \sqrt{\operatorname{tg}^2 \phi + 1 - \frac{2 \operatorname{tg} \beta}{\sin 2\phi}}}{1 - \frac{2 \operatorname{tg} \beta}{\sin 2\phi}}\end{aligned}$$

W rezultacie dochodzimy do następującego wzoru dla $x = \operatorname{ctg} \varphi$:

$$\operatorname{ctg} \varphi = x = \frac{-\operatorname{tg} \psi + \sqrt{\frac{1}{\cos^2 \psi} - \frac{2 \operatorname{tg} \beta}{\sin 2 \psi}}}{1 - \frac{2 \operatorname{tg} \beta}{\sin 2 \psi}} \quad (838)$$

Przy rozwiązywaniu równania drugiego stopnia uwzględniamy przed znakiem pierwiastka tylko znak $+$, gdyż znak $-$ przeczyłby tu poczynionym założeniom, co do kierunku siły Z i co do nachylenia płaszczyzny odłamu.

W razie naziomu poziomego t.j. przy $\beta = 0$ mamy, że

$$\begin{aligned} \operatorname{ctg} \varphi &= \frac{-\operatorname{tg} \psi + \sqrt{\frac{1}{\cos^2 \psi}}}{1} = -\operatorname{tg} \psi + \frac{1}{\cos \psi} = \frac{1 - \sin \psi}{\cos \psi} = \\ &= \frac{1 - \cos 2(45^\circ - \frac{\psi}{2})}{\sin 2(45^\circ - \frac{\psi}{2})} = \operatorname{tg}(45^\circ - \frac{\psi}{2}) \quad (839) \end{aligned}$$

Biorąc pod uwagę tylko jeden pierwiastek równania (839) mamy:

$$\operatorname{ctg} \varphi = \operatorname{ctg} (45^\circ + \frac{\psi}{2}) \quad \varphi = 45^\circ + \frac{\psi}{2} \quad (840)$$

Wstawiając tę wartość do wzoru (836), otrzymamy, że:

$$\begin{aligned} Z = \max \dot{Z} &= \frac{\gamma h^2}{2} \operatorname{ctg} (45^\circ + \frac{\psi}{2}) \operatorname{tg} (45^\circ + \frac{\psi}{2} - \psi) = \\ &= \frac{\gamma h^2}{2} \operatorname{tg} (45^\circ - \frac{\psi}{2}) \operatorname{tg} (45^\circ - \frac{\psi}{2}) \end{aligned}$$

czyli, że:

$$Z = \frac{\gamma h^2}{2} \cdot \operatorname{tg}^2 (45^\circ - \frac{\psi}{2}) \quad (841)$$

Rezultat ten można otrzymać i bezpośrednio ze wzoru (831), który będzie miał wtedy formę następującą:

$$\dot{Z} = \frac{\gamma h^2}{2} \cdot \frac{\operatorname{ctg} \varphi}{\operatorname{ctg} (\varphi - \psi)} \quad (842)$$

Zakładając tu $\operatorname{ctg} \varphi = x$ i różniczkując równanie (842), dochodzimy do następujących wzorów:

$$\operatorname{ctg} (\varphi - \psi) = \frac{\operatorname{ctg} \varphi \operatorname{ctg} \psi + 1}{\operatorname{ctg} \varphi + \operatorname{ctg} \psi} = \frac{x \operatorname{ctg} \psi + 1}{x + \operatorname{ctg} \psi}$$

$$\dot{Z} = \frac{\gamma h^2}{2} \cdot x \cdot \frac{x - \operatorname{ctg} \psi}{x \operatorname{ctg} \psi + 1}$$

$$\frac{d\dot{Z}}{dx} = (2x - \operatorname{ctg} \psi) (x \operatorname{ctg} \psi + 1) - (x^2 - x \operatorname{ctg} \psi) \operatorname{ctg} \psi = 0$$

$$x^2 + 2x \operatorname{tg} \psi - 1 = 0$$

$$\operatorname{ctg} \varphi = x = \frac{1 - \sin \varphi}{\cos \psi} = \frac{1 - \cos 2(45^\circ - \frac{\psi}{2})}{\sin 2(45^\circ - \frac{\psi}{2})} =$$

$$= \operatorname{tg} (45^\circ - \frac{\psi}{2}) = \operatorname{ctg} (45^\circ + \frac{\psi}{2})$$

$$\varphi = 45^\circ + \frac{\psi}{2}$$

Obliczamy parcie ziemi w razie naziomu załamane go, przedstawionego na rys. 418. Zakładamy, jak poprzednio, $\alpha = 90^\circ$ i $\psi_m = 0$. Prosta CD jest pozioma, a prosta BC jest nachylona względem poziomu pod kątem $\operatorname{arc} \operatorname{tg} \frac{b}{a}$.

Ciężar klina odłamu wyraża się tu wzorem następującym:

$$C = \gamma \left[\frac{(h + b)^2}{2} \cdot \operatorname{ctg} \varphi - \frac{ab}{2} \right] \quad (843)$$

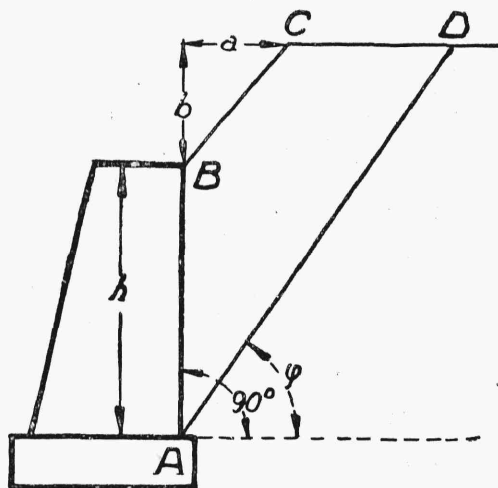
Ze wzoru (831) otrzymujemy w danym wypadku, że

$$\dot{Z} = \frac{\gamma}{2} \left[\frac{(h + b)^2 \operatorname{ctg} \varphi - ab}{\operatorname{ctg} (\varphi - \psi)} \right]$$

lub też, że

$$\dot{Z} = \frac{\gamma}{2} (h+b)^2 \frac{\operatorname{ctg} \varphi - k}{\operatorname{ctg} (\varphi - \psi)} = \frac{\gamma}{2} (h+b)^2 U \quad (844)$$

gdzie $k = \frac{ab}{(h+b)^2}$, a U oznacza iloczyn czynników, zawierających φ .

Rys. 418.

Aby wyznaczyć kąt odłamu, odpowiadający $\max \dot{Z}$, oznaczamy $\operatorname{ctg} \varphi$, jak poprzednio, przez x i obliczamy $\frac{d\dot{Z}}{dx}$ lub też $\frac{dU}{dx}$:

$$\begin{aligned} U &= \frac{(\operatorname{ctg} \psi - k)(\operatorname{ctg} \varphi - \operatorname{ctg} \psi)}{\operatorname{ctg} \varphi \cdot \operatorname{ctg} \psi + 1} = \frac{(x - k)(x - \operatorname{ctg} \psi)}{x \operatorname{ctg} \psi + 1} = \\ &= \frac{x^2 - x \operatorname{ctg} \psi - kx + k \operatorname{ctg} \psi}{x \operatorname{ctg} \psi + 1} \end{aligned} \quad (845)$$

W równaniu $\frac{dU}{dx} = 0$ odrzucamy, jak poprzednio, mianownik, jako nierówny nieskończoności i ustawiamy równanie następujące:

$$\begin{aligned} &(2x - \operatorname{ctg} \psi - k)(x \operatorname{ctg} \psi + 1) - \\ &- \operatorname{ctg} \psi (x^2 - x \operatorname{ctg} \psi - kx + k \operatorname{ctg} \psi) = 0 \end{aligned} \quad (846)$$

które, po wykonaniu redukcji, przybiera formę:

$$x^2 + 2x \operatorname{tg} \phi - \frac{k(1 + \operatorname{tg}^2 \phi)}{\operatorname{tg} \phi} - 1 = 0$$

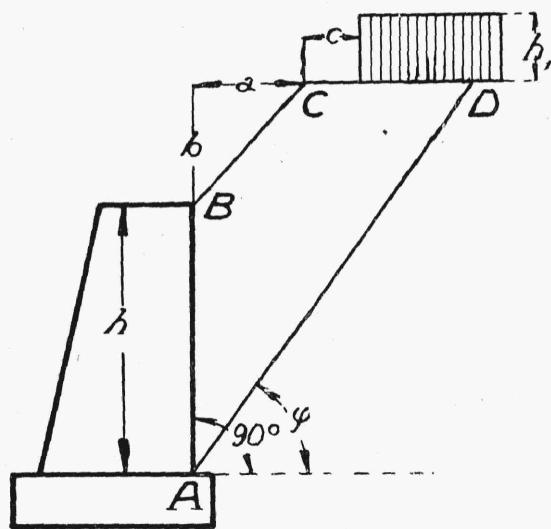
Wreszcie dla $x = \operatorname{ctg} \varphi$ otrzymujemy wzór następujący:

$$x = \operatorname{ctg} \varphi = -\operatorname{tg} \phi + \sqrt{(1 + \operatorname{tg}^2 \phi) \left(1 + \frac{k}{\operatorname{tg} \phi}\right)} \quad (847)$$

Gdy naziom jest obciążony, to rzeczywiste jego obciążenie zwykle zastępujemy przez ciężar warstwy ziemi, odpowiedniej wysokości h_1 , przyczem

$$h_1 = \frac{q}{\gamma}$$

gdzie $q \text{ k/m}^2$ oznacza jednostkowe obciążenie naziomu, a γ ciężar jednostkowy ziemi. Tego rodzaju zamiana obciążenia ma na celu uproszczenie wzorów dla parcia ziemi przez możliwość wzięcia poza nawias γ i liczenia się jedynie z wymiarami geometrycznymi klina odłamu.

Rys. 419.

Mamy np. naziom załamany, poziomy w swej części CD i obciążony tu warstwą ziemi o wysokości h_1 (rys. 419).

O ile naziom jest obciążony przez siły skupione, wówczas siły te zastępujemy przez odpowiednie obciążenie ciągłe.

Gdy więc np. chodzi o obciążenie naziomu parowozem, to znajdujemy obciążenie jednostkowe naziomu, dzieląc ciężar parowozu przez pole prostokąta, którego bokami są:

- 1) długość podkładu, powiększona o grubość warstwy balastu, i
- 2) odległość skrajnych kół parowozu również powiększona o tę grubość.

Ciężar klina odłamu otrzymujemy tu ze wzoru;

$$\begin{aligned} \frac{C}{\gamma} &= \frac{(h+b)^2 \operatorname{ctg} \varphi}{2} - \frac{ab}{2} + h_1(h+b) \operatorname{ctg} \varphi - ah_1 - ch_1 = \\ &= (h+b) \left(\frac{h+b}{2} + h_1 \right) \operatorname{ctg} \varphi - \left(\frac{ab}{2} + ah_1 + ch_1 \right) = A \operatorname{ctg} \varphi - B \end{aligned} \quad (848)$$

gdzie

$$A = (h+b) \left(\frac{h+b}{2} + h_1 \right)$$

$$B = \left(\frac{ab}{2} + ah_1 + ch_1 \right)$$

Zakładając, że $k = \frac{B}{A}$ mamy, że

$$C = \gamma \cdot A (\operatorname{ctg} \varphi - k).$$

Ze wzoru (831) otrzymujemy, przy $\alpha = 90^\circ$, $\phi_m = 0$:

$$\dot{Z} = \gamma A \cdot \frac{\operatorname{ctg} \varphi - k}{\operatorname{ctg}(\varphi - \phi)} = \gamma \cdot A \cdot U \quad (849)$$

Ponieważ funkcja U we wzorze (849) ma ten sam kształt, co we wzorze (844), możemy więc tu dla $\operatorname{ctg} \varphi$ skorzystać ze wzoru (847). Jeżeli we wzorze (848) założymy $b=0$ i $a+c=d$ to otrzymany wzór da objętości klina odłamu przy naziomiu poziomym, płaskim, częściowo obciążonym (rys. 420). Tutaj

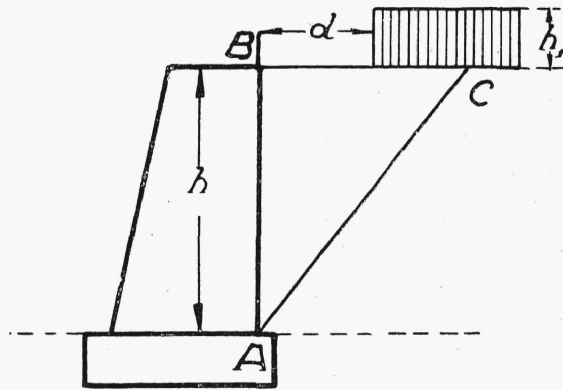
$$A = h \left(\frac{h}{2} + h_1 \right) \text{ i } B = dh_1$$

Pozatem znajdują tu zastosowanie te same wzory, co wyżej, t. j. (847) i (849).

W razie, gdy obciążenie ruchome zajmuje całą długość klina ($B=0$ i $d=0$), wówczas

$$C = \frac{\gamma h}{2} (h + 2h_1) \operatorname{ctg} \varphi$$

ponieważ zaś dla naziomu nieobciążonego w tych samych warunkach

Rys. 420.

$$C = \frac{\gamma h^2}{2} \operatorname{ctg} \varphi$$

to dwie te wielkości różnią się więc od siebie jedynie stałym współczynnikiem przy $\operatorname{ctg} \varphi$, a, co za tem idzie, i przy funkcji U . Kąt φ będzie się tu równał:

$$\varphi = 45^\circ + \frac{\psi}{2}$$

a parcie ziemi na mur w tym wypadku wyniesie:

$$Z = \frac{\gamma h}{2} (h + 2h_1) \cdot \operatorname{tg}^2 \left(45^\circ - \frac{\psi}{2} \right) \quad (850)$$

3. Wykreślne sposoby obliczenia parcia ziemi.

Liczne sposoby wykreślnego obliczenia parcia ziemi dają się rozdzielić na dwie grupy, znacznie różniące się od siebie, co do konstrukcji geometrycznej. Poniżej omówimy sposób Poncelet'a, jako charakterystyczny dla jednej grupy, oraz sposób Pillet'a charakterystyczny dla drugiej.

Należy zauważyć, że wykreślne sposoby obliczenia parcia ziemi mają tę zaletę, że mogą być stosowane przy dowolnym kształcie naziomu.

Obliczenie parcia ziemi sposobem Poncelet'a dotyczy wypadku, gdy naziom może być sprowadzony do kształtu linii załamanej. Obliczenie odbywa się tu w sposób następujący (rys. 421):

1° Część pola klina odłamu $HJFA$ zamieniamy przez trójkąt równoboczny, AKF , mający wierzchołek K na prostej OM .

2° Z punktu K przeprowadzamy równoległą KK' do płaszczyzny stoku naturalnego AM .

3° Z punktu A przeprowadzamy prostą AO , przecinającą prostą MO w punkcie O i nachyloną do tylnej powierzchni muru pod kątem $\psi_s + \psi_m$.

4° Z punktu K' przecięcia się KK' i OA przeprowadzamy prostą $K'K''$, prostopadłą do OA .

5° Na OA , jako na średnicy, zataczamy półkoło i znajdujemy punkt K'' przecięcia się koła z prostą $K'K''$.

6° Odcinek OK'' przenosimy na prostą OA od punktu O ($OK'' = Oz$).

7° Przez punkt z przeprowadzamy prostą zG równoległą do płaszczyzny stoku naturalnego AM .

8° Punkt G przecięcia się prostej zG z MO łączymy z punktem A , a prosta AG będzie przedstawiała wówczas płaszczyznę odłamu.